

Katariina Kyrölä

SUVAITSEVAISUUDEN SYMBOLISTA

SILIKONIVILLIKOKSI

Lola Odusoga, muukalaisuus ja sukupuoli

¹ Kutsun artikkelissa Lola Odusogaa etunimellä muun muassa siksi, että haluan tehdä eron yksityishenkilö Lola Odusogan ja media-representaatioissa rakentuvan Lolan välillä. Ks. Katariina Kyrölä, "Suomen blondit suurlähettiläät – Seksikkäät julkkikset valkoisen kansallisuuden tuottajina". *Naistutkimus* 4/2002, 4.

² Lola oli myös epätavallisen nuori missi, vain 18-vuotias – ilman skinhead-kohua olisi hyvinkin voitu suositella, että hän odottaisi vielä pari vuotta ennen kisaan osallistumista.

Kun Lola Odusoga valittiin Miss Suomeksi ja edelleen Miss Universumin toiseksi perintöprinsessaksi vuonna 1996, medioissa hehkutettiin suomalaisten suvaitsevaisuutta sekä Lolan¹ viehätysvoimaa, joka ylitti rodulliset ennakkoluulot. Lola Odusoga oli Suomen ensimmäinen ei-valkoinen missi. Muutamaa vuotta myöhemmin Lola nousi taas viihdejulkisuuden puheenaiheeksi. Hän oli eronnut pitkäaikaisesta poikaystävästään sekä käynyt silikonirinta-leikkauksessa. Lola äänestettiin vuoden 2000 turhimmaksi julkkikseksi, ja lehdistössä pohdittiin Lolan "menetettyä mainetta". Keskustelu silikonirintojen puolesta ja vastaan sai valtavat mittasuhteet. Tässä artikkelissa tarkastelen sitä, miten Lola Odusogan tarina rakennettiin medioissa tarinaksi menetetyistä maineesta, eli kuinka rakastetusta "erilaisen" suomalaisen naiskauneuden edustajasta voitiin neljä vuotta myöhemmin tehdä silikonirintainen villinainen. Keskeisiksi ristiriitaisia tunteita ja valta-asetelmia tuottaviksi tekijöiksi nousevat sukupuoli, väri ja kansallisuus.

Lolan julkisuuden alkuvuosina hänen ihonvärensä oli jatkuvasti keskustelunaiheena medioissa useimmiten positiivisessa sävyssä. Kun julkisuus alkoi saada negatiivisia merkityksiä vuonna 2000, hänen ei-valkaisuutensa katosi mediaesiintymisten puheista ja teksteistä lähes täysin. Kuvista sen sijaan rodullistetut esityskonventiot eivät hävinneet, ja korostunut seksuaalisuus nousi niissä keskeiseksi teemaksi. Lolan merkitys 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun Suomessa kiinnittyikin postkoloniaalisiin suvaitsevaisuuden diskursseihin, joihin kuuluu etnisten ja rodullisten erojen hyväksyminen, osittainen kotoistaminen ja juhliminen. Lolan valinta missiksi juuri vuonna 1996 oli tärkeää, sillä suomalainen rasismi oli silloin skinhead-ilmion myötä ajankohtainen mediapuheenaihe.² Rasismi- ja skinhead-keskustelu kärjistyi vuonna 1995, kun musta amerikkalainen koripalloilija Darryl Parker palasi Joensuusta kotimaahansa skinheadien ahdistelun vuoksi. Valtakunnallisissa

ja jopa kansainvälisissä medioissa virisi puhetta suomalaisista rotuennakkoluuloista ja siitä, millaisessa ympäristössä skinhead-ilmio on voinut kehittyä.³ Lolan ei-valkaisuus haluttiin tuoda esiin ennen kaikkea rassistisia asenteita purkavana tekijänä. Muissa yhteyksissä, etenkin kun Lolaan kohdistettiin arvostelua, rotueroa ei julkisuudessa tuotu esiin – ainakaan suoraan lausuttuna.

Artikkelissa pohdin ensiksi Lola Odusogan Miss Suomi -kautta ja sitä, miten hänen ”erilaisuutensa” osaltaan mursi missi-instituution kautta luonnollistettuja suomalaisia naiskauneusihanteita, mutta kuinka häntä myös soviteltiin samaan ulkonäkönormiin. Sitten siirryn vuodesta 2000 alkaneeseen kauteen, jolloin kohuttiin Lolan poikaystävän vaihdoksesta ja rintaleikkauksesta. Tarkastelen Lolan mediaesiintymisiä narratiivina eli kertomuksena, jossa rakennetaan tapahtumista koherenttia jatkumoa tietyistä näkökulmasta valitsemalla joitakin tapahtumia mukaan ja joitakin pois. Näin ollen narratiivi, jonka luen esiin tarkastelemistani Lolan mediaesiintymisistä, voisi olla myös toisenlainen. Monet tahot osallistuvat julkkiksen henkilö-narratiivin rakentamiseen medioissa, ja se näyttäytyy yleensä erilaisena eri tahoille, kuten julkkikselle itselleen, eri yleisöille ja toimittajille.⁴ Tutkijana rakentamani tarina kulkee sekä Lolan mediatarinaa myötäillen että sitä vastaan: niin missiyyden juhlintaan kuin silikonien paheksuntaankin sisältyy luennassani vaiettuja rodullisen ja sukupuolisen vallankäytön tapoja. Nostan esiin konventioita ja normeja, jotka rajaavat Lolan tarinan rakentumista, mutta myös murtumakohtia, joissa vähemmän itsestään selvät luentamahdollisuudet pääsevät näkyviin.

Artikkelin aineistona toimivat suurimmaksi osaksi *Ilta-Sanomien*, *Ilta-lehden*, *Hymyn*, *Annan* ja *7 päivää* -lehden⁵ artikkelit vuosilta 1996 sekä 2000–2001. Kyseisistä lehdistä olen näillä aikaväleillä käynyt läpi kaikki Lolaa koskevat artikkelit, joissa toistuvia teemoja ja erityisen paljon huomiota saaneita tilanteita käsittelen tarkemmin. Aikarajaukset olen tehnyt missikauteen sekä ero- ja silikonikohujen ympärille, sillä näiden ajanjaksojen kautta siirtymä Lolan julkisuuden sävyssä hahmotettiin myös medioiden puheessa ”menetetystä maineesta”.

Suomalainen muukalaismissi

Lolan vanhempien kansallisuuteen kiinnitettiin paljon huomiota hänen missikautensa aikana. Lolan suomalainen, vaalea sairaanhoitaja-äiti seurusteli ja asui yhdessä Lolan nigerialaisen, mustaihaisen isän kanssa 1970-luvulla, jolloin isä opiskeli Åbo Akademiassa muutaman vuoden farmasiaa. Isä kuitenkin palasi Nigeriaan pian Lolan syntymän jälkeen ja äiti jäi yksinhuoltajaksi.⁶ Lolan ei-valkoinen ihonväri vaati ehdottomasti selvitystä ei-valkoisesta vanhemmasta, mutta hänen vierauttaan pehmensi suomalainen äiti ja Suomessa kasvaminen.

Vierauden ja tuttuuden suhde nouseekin keskeiseksi teemaksi tarkasteltaessa Lolan medianarratiivin muutosta hyväksynnästä ja ihailusta torjuntaan ja paheksuntaan. Asetelma monimutkaistuu kiinnostavasti Sara Ahmedin muukalaisuuden (stranger) ja muukalaisfetisismien (stranger fetishism) käsitteiden kautta, jotka liittyvät läheisesti psykoanalyttiseen Toiseuden käsitteeseen.⁷ Teoksessaan *Strange Encounters* (2000) Ahmed uudistaa perinteistä käsitystä vieraudesta tai Toiseudesta esittämällä, että muukalainen ei suinkaan

³ Päivi Harinen, Sanna Heikkilä ja Sonja Hyvönen, ”Mustaa valkoisella. Joensuun skinit ja paikallinen julkinen sana”. Teoksessa Vesa Puuronen (toim.), *Valkoisen vallan lähettiläät. Rasismin arki ja arjen vastismi*. Tampere: Vastapaino 2001, 135–136.

⁴ Olen käsitellyt julkisten medianarratiivien rakentumista ja konventioita tarkemmin toisaalla. Ks. Katariina Kyrölä, ”Playboy-viulisti ja porno-ori. Ruumiillisia rajan- ylityksiä julkisesityksissä”. *Tiedotustutkimus* 2/2002, 34–49.

⁵ Viihteelliset aikakaus- ja sanomalehdet ovat julkisjulkisuuden keskeisimmät rakentajat, joten ne olivat luonteva aineistovalinta. Molemmat suurimmat iltapäivälehdet ovat viihdejournalismin valta-asemansa vuoksi. *7 päivää* -lehti on puolestaan Suomen laajalevikkisin ns. juorulehti, *Hymyn* Lolalla on yhteistyösuhde ja *Annassa* oli myös useita laajoja haastatteluita.

⁶ Esim. *Anna* 7/1996, 11/1996.

⁷ Muukalaisuuden avulla Ahmed pyrkii kuitenkin välttämään sukupuolisen Toiseuden suoraa samastamista rodulliseen Toiseuteen, koska ne eivät hänen mukaansa rakennu identtisiin tavoin, vaikka Toiseuden käsite voidaan ymmärtää joidenkin identiteettien rakentumisprosesseja. Sara Ahmed, *Strange Encounters. Embodied Others in Post-Coloniality*. London and New York: Routledge 2000.

⁸ Ahmed, *Strange Encounters*, 3–8.

⁹ Ruth Frankenberg, *White Women, Race Matters. The Social Construction of Whiteness*. London: Routledge 1993, 12–13; Anna Maria Viljanen, ”Etnisyys = rotu = kulttuuri?”. Teoksessa Jari Kupiainen & Erkki Sevänen (toim.), *Kulttuurintutkimus: Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 1996, 146–148.

¹⁰ Viljanen, ”Etnisyys = rotu = kulttuuri?”, 156.

¹¹ *Anna* 11/1996.

¹² Vrt. Richard Dyer, *White*. London and New York: Routledge 1997, 13–14.

¹³ Myös muiden ei-valkoisten vähemmistöjen kuten latinalais-amerikkalaisten ja aasialaisten esittäminen on kiinnitetty huomiota, mutta vasta suhteellisen hiljattain on alettu tutkia valkoisia etnisyyksiä ja osoitettu, että jotkut niistä ovat selvästi ”valkoisempia” kuin toiset. Diane Negra, *Off-White Hollywood. American Culture and Ethnic Female Stardom*. London and New York: Routledge 2001, 2–3.

ole jotain yksiselitteisesti tuntematonta ja ulkopuolista, vaan juuri muukalaisen läheisyys tekee hänestä tunnistettavan. Tällöin vierauden ja tuttuuden tunteet toimivat välttämättä samanaikaisesti. Ahmed painottaa, että muukalaisuuteen liitetyt hierarkiat ja uhkakuvat eivät katoa toivottamalla muukalainen tervetulleeksi, kuten suvaitsevaisuuden diskursseissa usein tehdään. Hahmoa, jota kutsutaan muukalaiseksi, tuotetaan paitsi torjumisen myös hyväksymisen prosesseissa, ja tällöin saatetaan välttää kysymys muukalaisten välisistä eroista ja hierarkioista. Muukalaisfetisismi puolestaan tarkoittaa Ahmedille muukalaisen käsittämistä symbolisena, irrallisena hahmona, joka vain ”on”: tällöin muukalaisesta rakennetaan eron merkki ja halun kohde, fetissi. Ahmed pyrkii itse välttämään muukalaisfetisismiä tarkastelemalla eroja materiaalisissa kohtaamisissa (encounters) tuotettuina, konteksteihin ja historioihin kiinnittyvinä, ei muukalaiseksi määriteltyn ruumiiseen sidottuina pysyvinä ja universaaleina ominaisuuksina.⁸

Ahmedia mukaillen tarkastelen siis, miten Lola on rakentunut medioiden kautta sekä kiihkeän halun että torjunnan kohteeksi, tutuksi ja tervetulleeksi mutta samalla vieraaksi, suomalaiseksi mutta ei aivan suomalaiseksi. Lolan merkitys muotoutuu rinnastusten ja vastakkainasettelujen kautta valkoisuuden ja stereotyyppisen suomalaisuuden kanssa. Sukupuoli toimii myös keskeisenä tekijänä hyväksymis- ja torjuntaprosesseissa: Lola missinä ja muukalaisnaisena voi toimia kaksinkertaisena fetissinä mutta myös kaksinkertaisena eron merkinä ja uhkana. Prosessit ovat kuitenkin pitkälti päällekkäisiä eivätkä koskaan vapaita soraäänistä. Lolan ruumis näyttäytyy enemmän tai vähemmän ristiriitaisia tunteita herättävänä niin positiivis- kuin negatiivissävyisissäkin mediaesiintymisissä.

Tässä kohdassa on tarpeen selvittää, miten ymmärrän käsitteet ”rotu”, väri ja etnisyys. Niiden välille on vaikea vetää selkeitä rajoja, sillä ne kaikki rakentuvat sosiaalisten ja kulttuuristen valtasuhteiden sekä erontekojen varaan. Käsite ”rotu” on ongelmallinen muun muassa siksi, että sitä on käytetty historiassa eriarvoisuuden luonnollistettuna perusteena. Etnisyyden käsitteellä on haluttu irrottautua ”rodun” rasistisista merkityksistä sekä viitata spesifimmin kulttuuriseen ja kansalliseen taustaan. Tästä huolimatta etnisistä ryhmistä puhuttaessa viitataan yleensä vierauteen, vähemmistöasemaan ja ”värillisyyteen”, ei ”värittömään” valkoisuuteen.⁹

Etnisyyden määritelmä riippuu kuitenkin osaltaan puhujasta ja hänen itselleen määrittelemästä identiteetistä, ei vain syntyperästä.¹⁰ Lola otti julki-suudessa selkeän pesäeron etäiseksi jääneeseen isäänsä ja tämän kulttuuriperintöön määritellen itsensä ennen kaikkea suomalaiseksi. Isä merkitsi Lolalle lähinnä ”osaa äidin mennyttä elämää”.¹¹ Lolan kieltäytyminen tietystä etnisestä identiteetistä ei tietenkään merkitse, että hänen mediaesiintymisensä olisivat vapaita etnisyyteen liitetyistä merkityksistä. Käytän silti tässä yhteydessä etnisyyden sijaan mieluummin termejä väri tai ”rotu”. Värin kategorian sisällä teen jaottelun valkoiseen ja ei-valkoiseen korostaakseni suomalaisuuteen kiinnittyvää valkoisuuden normia ja purkaakseni sen itsestään selvyttä.¹²

Suomalainen konteksti asettaakin oman haasteensa ”rodun” ja värin tutkimukselle. Rodullistetuista kuvastoista ja niissä toimivista valtasuhteista on tehty tutkimusta näkyvimmin angloamerikkalaisten valtioiden kontekstissa, joilla on selkeä imperialistisen sarron historia. Feministisessä tutkimuksessa on tarkasteltu laajimmassa mittakaavassa mustien afrikkalaisamerikkalaisten (naisten) representaatioita.¹³ Lolan mediaesiintymisistä on luettavissa niihin verrattuna yllättävän paljon samankaltaisia, eksotisoivia ja seksualisoivia

konventioita, joten on kysyttävä, miten angloamerikkalaisten kuvastojen mallit ja suomalaisen mediaympäristön rodulliset valta-asetelmat kohtaavat ja toimivat suhteessa toisiinsa.

Suomessa huonolla omallatunnonlla rasismien suhteen näyttää olevan lyhyempi historia kuin monissa muissa länsimaissa, vaikka esimerkiksi romanija saamelaisvähemmistöihin on kohdistettu pitkään niin suoraa kuin viitteellistä, luonnollistettua rasismia.¹⁴ Etenkin ”tummia ja tulisia” romaninaisia on rodullistettu ja seksualisoitu suomalaisissa populaarikuvastoissa.¹⁵ Näihin ryhmiin kohdistuva vallankäyttöä ei kuitenkaan nostettu huolenaiheeksi 1990-luvun rasismikeskustelussa. Suomalaisuuteen sisältyykin lausumaton oletus rodullisesta homogeenisyydestä, vaikka esimerkiksi eri ”heimot”, kuten karjalaiset, mielletään usein selkeästi erottuviksi ryhmikseen.¹⁶ Ehkä näkyvin suomalaisille yhteiseksi oletettu piirre on kuitenkin valkoisuus. Rasismien käsitteiden jo olettaa vähintään kahden ”rodun” kohtaamisen ja jonkinlaisen rinnakkaiselon, joten rasismia on vaikea tunnistaa ja tunnustaa, jos kohtaamisia pidetään marginaalisina ja rotueroja ei päästetä julkisuudessa näkyviin. Julkinen keskustelu suomalaisesta rasismista virisikin laajassa mittakaavassa vasta maahanmuuttajien määrän kasvun ja uusnatsismin nousun myötä – sitä ennen rasismien ajateltiin tapahtuvan pitkälti ”toisaalla”.

Lolan missiiden merkitys kiinnittyy ilman muuta rasismikeskusteluun. Hänen suosionsa toimi ilmeisimmällä tasolla esimerkkinä rasismisyytösten kateettomuudesta. Missikisojen aikana esimerkiksi *Ilta-Sanomissa* ennustettiin: ”Tummaihoisen tyttö Miss Suomena olisi loistava piste Suomen rasismikeskustelulle.”¹⁷ Merkittävää kuitenkin on, että rasismi- ja skinheadkeskustelu laantui huomattavasti vuoden 1998 jälkeen.¹⁸ Median hiljeneminen rasismista toimi todennäköisesti osatekijänä myös siinä, että Lolaa oli helpompi arvostella vuonna 2000 kuin vuonna 1996.

Kaunottaria vertailussa

Kauneuskilpailut ovat kautta historiansa toimineet tilanteina, joissa tuotetaan rodullisia ja kansallisia ihanteita sekä naiseuden normeja. Suomessa 1910- ja 1920-luvuilla kauneuskilpailujen julkinen tavoite oli löytää kansallinen rotuvalio naisista. Päämäärän jäljet ovat yhä nähtävissä nykyisessä missiinstituutiossa.¹⁹ Nyky-Suomessa missikisoilla on vakaa suosio populaarikulttuurin kentällä, ja niiden televisioinnit saavuttavat suuret katsojamäärät.²⁰ Vaikka missikisoissa virallisesti painotetaan ”sisäisen kauneuden” merkitystä, missit rakentuvat ensisijaisesti edustaviksi ruumiiksi, joiden visuaaliset ominaisuudet ovat menestyksen ehto.

Kun missin ulkonäön ja esiintymisen kautta määritellään kansallisuuteen liitettyjä arvoja, tullaan samalla asettaneeksi nuo arvot alttiiksi erilaisille tulkinnoille ja kritiikille.²¹ Lola teki ennenkuulumattomalla tavalla näkyväksi suomalaisen kauneusihanteen normatiivisen valkoisuuden, jonka valta on pitkälti perustunut näkymättömyyteen.²² Etukäteen epäiltiin, ovatko suomalaiset valmiita hyväksymään ”värillisen” naisen missiksi. Lola voitti kuitenkin *Ilta-Sanomien* järjestämän lukijajäänestyksen – myöhemmin hänelle alkoi tulla ihailijapostia.²³ Hänen menestyksensä Miss Universum -kisoissa pönkitti suomalaisuuden paremmuutta verrattuna muihin kansallisuuksiin mutta pakotti suomalaisen, valkoiseksi oletetun ihanneruumiin rajat määriteltäväksi uudelleen.

¹⁴ Suorasta/viitteellisestä rasismista ks. Stuart Hall, *Kulttuurin ja politiikan murrokset*. Suom. toim. Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg. Tampere: Vastapaino 1992, 275.

¹⁵ Matti Salakka, ”Mä tulta oon”. Romaninainen suomalaisen elokuvan viettelijätäränä”. Teoksessa Juha Hyvärinen & Tapio Mäkelä (toim.), *Etnospektri. Kirjoituksia kirjavista identiteeteistä*. Turku: Turun Yliopiston Ylioppilaskunnan julkaisusarja 1991, 101–126.

¹⁶ Ks. esim. Veijo Hietala, *Kulttuuri vaihto viihteelle*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy 1992, 100.

¹⁷ *IS viikonvaihte* 10.2.1996.

¹⁸ Harinen, Heikkilä & Hyvönen, ”Mustaa valkoisella. Joensuun skinit ja paikallinen julkinen sana”, 139, 170.

¹⁹ Harri Kalha, ”Neekerittärestä Suomi-neitoon. Rotu ja sukupuoli toiseuden populaarikuvissa”. *Valokuva* 3/1996, 23.

²⁰ Susanna Paasonen, ”Ken on tietoverkon kaunein? Miss Internet, sukupuoli ja median popularisointi”. Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.), *Populaarin lomo – mediat ja arki*. Turku: Turun yliopisto, Mediatutkimus 2000, 171.

²¹ Colleen Ballerino Cohen, Richard Wilk & Beverly Stoeltje, ”Introduction: Beauty Queens on the Global Stage”. Teoksessa Colleen Ballerino

Cohen, Richard Wilk & Beverley Stoeltje (eds.), *Beauty Queens on the Global Stage*. London & New York: Routledge 1996, 2–4.

²² Näkymättömyyden tärkeydestä valkoisuudessa ks. Dyer, *White*, 1–3

²³ *IS* 9.2.1996, 17.2.1996; *IL* 3.7.1996.

²⁴ *Esim. IS* 20.5.1996, *IS* viikonvaihe 25.5.1996.

²⁵ *IS* viikonvaihe 25.5.1996.

²⁶ Sara Ahmed, "Tanning the Body: Skin, Colour and Gender". *New Formation*. 34 Summer 1998, 37–41.

²⁷ *IS* 17.2.1996.

²⁸ *IS* viikonvaihe 5.4.1996.

Lolan missijulkisuudelle tyypillinen piirre oli hänen rinnastamisensa muihin Miss Universum -kisoissa menestyneisiin Miss Suomiin. Lola asetettiin useissa lehtijutuissa vierekkäisiin kuviin vaaleiden suomalaisten ex- Miss Universumien, Armi Kuuselan ja Anne Pohtamon kanssa. Kaikilla oli samankaltainen hymyilevä ilme, ja kuvarajaukset sekä kuvakulmat näyttivät lähes identtisiltä, joten erot nousivat esiin lähinnä naisten kampauksissa ja tummuudessa.²⁴ *Ilta-Sanomissa* todettiin silti vertailun perusteella, että suomalainen kauneusihanne on ajan myötä muuttunut "saunanraikkaasta Elovena-tytöstä seksikääksi ammattilaiseksi". Samalla Lola yhdistettiin kuitenkin 1990-luvun muihin misseihin, joita kuvattiin hänen kanssaan samantyyppisiksi, "pitkiksi, liikunnallisiksi ja kaunisvartaloisiksi naisiksi".²⁵ Lolan ihonväriä ei esitetty siis ensisijaiseksi eroksi verrattuna muihin misseihin. Toisaalta erojen minimointi kuva-asettelussa toi ihonvärin erityisesti esiin, mutta näin myös soviteltiin kauneusihanteen muutoksen radikaaliutta. Ihonväri luokiteltiin vain yhdeksi osaksi ajan tuomia naisruumiin muodin muutoksia.

Ahmedin mukaan "rotu" usein palautetaan juuri tummaan ihonväriin, ja näin kävi Lolankin kohdalla. Rodun vastakohtaksi nousee ristiriitaisesti rusketus: se merkitsee valkoisen ihmisen pinnallista tekoväriä, rotu puolestaan synnynnäistä ja siten ihoa syvemmälle ulottuvaa väriä. Rusketus antaa valkoiselle naiselle mahdollisuuden flirttailla turvallisesti tummuuteen yhdistetyn yliseksuaalisuuden ja eksotiikan kanssa, sillä rusketus on vain väliaikaista. Rusketus on luettavissa siis paitsi valkoisen vallan merkinä, myös aitouden kategoriaa potentiaalisesti sekoittavana käytäntönä.²⁶ Vastakkainasettelu ei kuitenkaan ole itsestään selvä.

Synnynnäisen ihonvärin ja rusketuksen välistä suhdetta käytiin läpi Miss Suomi -kisoissa. Missikiertueella Lolalta kysyttiin, luuleeko hän ihonvärin vaikuttavan sijoittumiseensa. Lola vastasi: "[...] katso noita muita! Enhän minä ole enää edes tummin!" Haastattelua edeltävänä päivänä oli vertailtu missiehdokkaiden ihonvärejä, ja Ulrika Westerin voiteilla rusketettu iho oli todettu Lolan ihoa tummemmaksi. Kuvassa Lola ja Ulrika Wester esiintyivät vierekkäin talvitakeissa, eikä heidän kasvojensa väreissä näkynyt tummuuseroa suuntaan tai toiseen.²⁷ Ero kuitenkin tehtiin synnynnäisen ja hankitun värin välille. Vertailun tulos esitettiin yllättävänä: taustaoletuksena pysyi, että aito väri olisi tummempi kuin hankittu. Lolana halua käydä solariumissa myös hämmästeltiin: "Lola on ruskea kuin kahvipapu, mutta haluaa ruskettua lisää".²⁸ Hankittu tumma iho käsitetään valkoisille naisille tavoiteltavana, mutta "luonnostaan" tummaihoisen naisen halu ja kyky muunnella ihonväriään rakentuu käsittämättömäksi.

Lolan jälkeen Miss Suomeksi on valittu taas perinteisiä missityyppejä. Lola saattoi toimia siis säännön vahvistavana poikkeuksena, joka todisti kertaheitolla Suomen kansan ja missi-instituution suvaitsevaisuuden sekä teki tarpeettomaksi kysymykset suomalaiseen yhteiskuntaan rakentuneista, verhotummista ja tiedostamattomista rasistisista käytännöistä. Toisaalta Lolana Miss Universum -menestys ihonvärin lisäksi takaa, ettei hänen merkitystään suomalaisessa missihistoriassa voida eikä haluta ohittaa. Suvaitsevaisuus kaikkine ongelmineen ja rajoituksineenkin onkin tietysti parempi suhtautumistapa kuin avoin suvaitsemattomuus.

”Hehkuva tropiikin kukka”

Missikisojen aikaan Lolaa kuvattiin eurooppalaisen eksotismin perinteiden mukaisesti yhtäältä tukahduttamattoman aistillisena, toisaalta viattoman luonnoläheisenä. Kuvaustapaa on kutsuttu myös ”ylistämällä alistamiseksi”.²⁹ Stuart Hall painottaakin, että vaikka rodullistettuja kuvastoja muokataan jatkuvasti uudelleen, muokkaus tapahtuu vanhan kieliopin pohjalta. Esimerkkinä hän käyttää puoliverisen ”orjatyön” stereotyyppejä, joka ”[...] on yhä elinvoimainen ja täynnä säpinää. Hän hehkuu hehkumistaan eksoottisissa tv-ohjelmissa tai pökkareitten kansikuvissa, jos kohta hän [...] on nyttemmin myös mitä palavimman ihailun keskipiste.”³⁰

Kuvaus rinnastuu Lolan mediaesiintymisiin vuonna 1996. ”Eksoottinen” on adjektiivi, jota hänestä usein käytetään. Lola asetetaan vastakkain suomalaiseksi ymmärretyn pidättyvyyden ja värittömyyden kanssa: ”Lola ihmettelee, miksi suomalaiset pukeutuvat ruskeaan ja mustaan. [...] Lolan yllä vahvat värit pääsevät oikeuksiinsa.”³¹

Ilta-Sanomat vei Miss Suomeksi kruunatun Lolan myös Saariselälle kylpylään kuvausmatkalle, ja ei-valkoisen naisen vierautta lumisessa, tyypilliseksi mielletyssä suomalaisessa maisemassa korostettiin: ”Lola muistuttaa Lappiin eksynyttä tropiikin kukkaa hehkuvassa ihossaan”.³² Mielikuvaa Lolasta eksoottisena vieraana ylläpidetään kertomalla, ettei hän pidä kylmästä vaan kylpylää mieluummin paistattelisi tropiikin lämmössä. Tropiikki rakentuu Suomea aidommaksi luonnontilaksi, vastakohtaksi kylpylän edustamalle kulttuurille ja lumen valkoiselle värittömyydelle. Kuvissa vierauden ja tuttuuden yhdistelmä nousee esiin, kun Lola seisoo hangessa pukeutuneena räväköihin pinkkiin toppatakkiin ja oransseihin hiihtohousuihin mutta perinteiseen saamelaiseen neljän tuulen hattuun.³³

Lolan esittämisessä nousee keskeiseksi luonnollisuuden korostus. Luonnollisuus missidiskursseissa kiinnittyy yleisemmin suomalaiseen rehellisyyteen vastakohtana suuren maailman turmeltuneisuudelle. Lolan kohdalla se yhdistyi myös ”rotuun” ja eksotisointiin. Miss Universum -kisan yhteydessä luonnollisuutta mainostettiin yhtenä Lolan parhaista ominaisuuksista.³⁴ Kisan jälkeen Lolan vastinpariksi asetettiin uusi Miss Universum, Alicia Machado, joka oli käynyt läpi pitkän treenausohjelman ennen kisoja. Lola esitti myönteisenä asiana, että kisojen 80 osallistujasta vain kahdella oli silikonirinnat: ”Onneksi näitä tehtyjä tyttöjä ei ollut enempää”.³⁵ Ilman ”keinotekoista” muokkausta menestynyttä Lolaa pidettiin todellisena voittajana muiden missien ja suuren yleisön silmissä.³⁶

Luonnolliseen ruumiinmuokkaukseen kuului Lolan kohdalla liikunta. Hän harrasti kilpatanssia, mikä nähtiin osatekijänä hänen vakuuttavaan lavaesiintymiseensä. Stuart Hallin mukaan mustien luonnolliseksi tuottamiseen liittyy usein käsitys, että mustat ovat ”syntyneet tanssijoiksi”, ja tanssivat mustaihoiset kuuluvat tyypillisesti nykyajan populaareihin mediakuvastoihin.³⁷ Lolan ”pinnistelemättä uljasta ryhtiä” ja ”sulavia liikkeitä” ihasteltiin. Tanssiharjoitukset nähtiin hyvänä tapana hioa hänen perittyä kauneuttaan.³⁸

Lolan ulkonäköä silti myös arvosteltiin. Epäiltiin, että hänen reitensä saattaisivat olla missi-ihanteeseen sopimattomat paksuutensa tai lihaksikkautensa vuoksi ja olla näin kansainvälisen kisamenestyksen tiellä.³⁹ Syyksi lihaksikkautteen esitettiin tanssiharrastus, mutta reidet nähtiin osin synnyntäisenäkin ominaisuutena. Reisistä syntyneitä kohua voidaankin lukea rinnasteisena mustien naisten representaatioissa yleiselle takapuolen korostuk-

²⁹ Eila Rantonen, ”Musta Venus – rotu ja huoruus”. Teoksessa Taava Koskinen (toim.), *Kurtisaaneista kunnian naisiin. Näkökulmia Huora-akatemiasta*. Helsinki: Yliopistopaino 1998, 205.

³⁰ Hall, *Kulttuurin ja politiikan murroksia*, 282.

³¹ *IS viikonvaihte* 10.2.1996.

³² *IS viikonvaihte* 5.4.1996.

³³ *Ibid.*

³⁴ *IS* 24.4.1996, 15.5.1996, 20.5.1996.

³⁵ *IS viikonvaihte* 25.5.1996.

³⁶ *IS* 20.5.1996.

³⁷ Hall, *Kulttuurin ja politiikan murroksia*, 283.

³⁸ *IS* 9.2.1996, 10.2.1996, 15.5.1996.

³⁹ *IS* 19.2.1996, 20.5.1996.

⁴⁰ bell hooks, *Black Looks: Race and Representation*. Boston: South End Press 1992, 64–66.

⁴¹ IS 19.2.1996, 20.5.1996.

⁴² IS viikkoliite 20.5.2000.

Istetuhoa, aggressiivista käytöstä ja varastettu päiväkirja

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen ro- maanit on päätetty nostaa oikeuteen an- tonaan. Oksanen on antanut vakuutuksen, ja Suonen on myöntänyt tekosyyt. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Lolan suhteista riitti kerrottavaa myös vuonna 2002. Hymy, lokakuu 10/2002.

Lolan seurustelu- sotkuinen loppu

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

Joksi Elin Oksanen ja Julia Suonen romaaneissa on ollut väkivaltaista seksiä. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti. Oksanen on myöntänyt, että hän on ollut Oksanenin kanssa seksuaalisesti väkivaltaisesti.

selle, johon bell hooks on kiinnittänyt erityistä huomiota. Esimerkiksi 1800-luvun Euroopassa esiteltiin alastomana Sarah Bartmannia, jonka groteskin suureksi väitetyt takapuolen katsomisesta maksettiin. Se nähtiin fetisoituna merkinä mustien elämellisyydestä. Nykyisissäkin musiikkivideoissa mustien naisten keinuva takapuoli täyttää usein ruudun. hooks mieltää takapuolen ylpeän esittämisen myös potentiaaliseksi vastarinnaksi ja kurittomuuden, ei rodullisen alempiarvoisuuden merkiksi, vaikka uudenlaiset esittämistavat eivät pysty täysin irtautumaan seksistisestä ja rasistisesta taustastaan.⁴⁰

Huomion kohdistaminen Miss Suomen takapuoleen ei olisi ollut sopivaa missin kontrolloidun seksuaalisuuden takia. Joitakin missikandidaatteja ollaan 1990-luvulla tosin arvioitu liian ”uhkeiksi”, mutta uhkeutta ei yleensä olla paikannettu tarkemmin. Lola kohdalla huomio siirrettiin takapuolesta hieman alemmaksi reisiin, joiden sukupuoli- ja seksuaalisoitu merkitys ei ole aivan yhtä eksplisiittinen kuin takapuolen mutta silti ilmeinen. Reisiä arvioivissa artikkeleissa näytettiin Lolasta uimapukukuvia, joissa hän oli sivuttain kameran, niin että reisi näytti jatkuvan pakarasta yli lonkalle asti uimapuvun reunaan, korostaen paljaan ihon pinta-alaa sekä tehden reisien ja takapuolen yhteyden näkyväksi. Lola itse suhtautui huvittuneesti reisiensä arviointiin ja ilmoitti olevansa niihin täysin tyytyväinen.⁴¹ Reidet eivät estäneet Lolaa valintaa Miss Universumin toiseksi perintöprinsessaksi. Ne saattoikin yhtä hyvin lukea missimäisen hoikkina ja kohun lähinnä koomisena.

Lolaa arvostelevat tai muuten negatiiviset kommentit olivat harvassa missikaudella. Lolaa käytettiin suomalaisen suvaitsevaisuuden symbolina myös muutama vuosi missikauden jälkeen. Vuonna 2000 *Ilta-Sanomissa* pohdittiin otsikon ”Upeat etnot!” alla seuraavaa: ”Tummaihoiset kaunottaret tuntuvat valloittaneen nyt television. Tekikö Lola missivuonnaan suomalaisista suvaitsevaisia? Onko nyt jopa muotia valita ohjelmaan eksoottinen keulakuva?” Lola kertoo artikkelissa kokemastaan rasismista, jota hänen mielestään Suomessa yhä löytyy. ”Etno-muodissakin” on Lolaa mielestä silti olemassa vaara, että ei-valkoinen saa työn ”vain erilaisen ulkonäön vuoksi, kun halutaan osoittaa suvaitsevaisuutta”. Hänen mielestään kaikille pitäisi asettaa ”samat vaatimukset”.⁴² Puheenvuorossaan Lola paikantui nähdäkseni konservatiivi-

sen valkoisen suomalaisuuden puhetorveksi. Ei-valkoisena hän legitimoii erityisen tehokkaasti valkoisten suomalaisten potentiaalista uhriutta, kun hän kieltäytyi itse uhrin asemasta kääntäessään värihierarkian nurin. Kyse on myös Suomessa tyypillisestä tasa-arvopuheesta, jossa sivuutetaan se, että samanarvoisuuden normi on lopulta silti valkoinen ja maskuliininen.

Artikkelin ”etno”-retoriikassa havainnollistuvat muukalaisfetisismiin sisältyvät hyväksynnän ja torjunnan samanaikaiset prosessit. ”Etno-muoti” nähdään positiivisena ilmiönä, mutta samalla sen edustamaan erilaisuuteen kiinnitetään potentiaalinen vaara ja liiallisuus. Erilainen ulkonäkö ei estä syvempää samanlaisuutta, mutta ulkoisten erojen pitäminen positiivisena asiana ei saa alkaa määrittää pinnan alla olevaa ihmistä paremmaksi. Erojen ymmärtäminen pinnallisina tyyleinä, joiden yli päästäessä kaikki ovat samanlaisia, onkin keskeinen rakennuspalikka suvaitsevaisuutta korostavissa populaaridiskursseissa.⁴³

Ilta-Sanomien artikkelissa haastateltiin kolmea suomalaista, ei-valkoista, työssään menestyvää naista, jotka kaikki pitivät Lolana missiyyttä ”isona juttuna” ja Lolaa positiivisena roolimallina. He kertoivat kokemuksistaan ei-valkoisina ja kuvailivat tunteita, joita Lolana missivoitto oli heissä herättänyt. Artikkelissa tehtiin rodullistettua eroa halun ja samastumisen, etäisyyden ja samankaltaisuuden välillä: valkoiset suomalaiset voivat hyväksyä missi-Lolana osaksi suomalaisuutta, mutta lähtökohtaisesti hänet käsitetään muukalaiseksi. Näin jo haastateltavien valinnalla annetaan ymmärtää, että vain ei-valkoiset naiset voivat todella identifioitua Lolana ja iloita hänen menestyksestään omien, samankaltaisiksi oletettujen kokemustensa oikeutuksella.⁴⁴

Artikkelin naisten kertomuksia ei kuitenkaan voi kuvata vain samuuden kautta, vaan heille ”rotu” ja ”suvaitsevaisuus” merkitsivät hyvin erilaisia asioita omassa elämässä. Silti ”etno”- ja ”etnisyys”-sanoja käytetään merkitsemään kaikkia valkoisuuden normista poikkeavia erilaisista etnisistä taustoista riippumatta. Lisäksi puheessa ”etno-muodista” etnisyys esitetään lähinnä feminiinisenä ominaisuutena. ”Etno”-etuliite onkin sikäli turvallinen, että se assosioituu harmittomaan eksotiikkaan ja ruoka-, vaate- tai musiikki-tuotteisiin: etnisyys viittaa ylipäätään johonkin ”rotua” pinnallisempaan, jolloin sen avulla on mahdollista ohittaa ”rotu”-käsitteeseen sisältyvä vallankäytön historia.

”Tavallinen suomalainen, vain hieman erilainen”

Ihailevan eksotisoinnin ohella tärkeä tapa osoittaa rodullista hyväksyntää Lolana missijulkisuudessa oli erojen piilottaminen tavallisuuteen. Lola erilaista ruumista soviteltiin suomalaiseen ihanteeseen sopivaksi ensinnäkin missi-instituution kurinalaisten seksuaalisuus- ja ulkonäkökoodien kautta ja toiseksi ”perisuomalaisten” äidin ja poikaystävän avulla. Lolana poikkeavuus valkoisesta normista samankaltaistettiin ylipäätään valkoisten naisten välisten ruumiillisten erojen kanssa. Kansallista suvaitsevaisuutta korostavissa diskursseissa voidaankin helposti päätyä ajatteluun, jossa ”me kaikki olemme erilaisia”. Heterogeeniseenkin kansalliseen tilaan ei silti ole mahdollista sisällyttää kaikkia eroja samalla tavalla, koska kansallista identiteettiä ei ole olemassa ilman poissulkemisia.⁴⁵ Lolana ruumiin esittämisestä on luettavissa joidenkin muukalaisten ominaisuuksien torjuntaa, joidenkin hyväksyntää.

Missi-instituutio edustaa melko perinteistä, sukupuolisesti konservatiivista

⁴³ Ahmed, *Strange Encounters*, 105–107.

⁴⁴ Mm. Jackie Stacey:n mukaan samastuminen ei merkitse välttämättä samuuden hakemista ja erojen kieltämistä, vaikka naisen ihailemisesta usein oletetaan heteronormatiivisesti, että ihaileva katse syntyy samanlaisuudesta johtuvasta samastumisesta. Hollywood-tähtien naisfanien kertomuksia tarkastellut Stacey kuitenkin osoittaa, että ihaileminen voi sisältää niin erojen tunnistamista kuin haluakin. Jackie Stacey, *Star Gazing. Hollywood cinema and female spectatorship*. London: Routledge 1994, 126–136.

⁴⁵ Ahmed, *Strange Encounters*, 6, 96–97.

⁴⁶ Jorma Hänninen, "Mr. Finland ja miesruumiin estetiikka". Teoksessa Eeva Jokinen (toim.), *Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Tampere: Vastapaino 1997, 128–129; Kalha, "Neekeritärestä Suomi-neitoon", 23.

⁴⁷ IL 21.9.1996.

⁴⁸ Susan Bordo, *Unbearable Weight. Feminism, Western Culture, and the Body*. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press 1993, 263–264.

⁴⁹ Hooks, *Black Looks*, 71; Bordo, *Unbearable Weight*, 254.

⁵⁰ Vrt. esim. Hietala, *Kulttuuri vaihto viihhteelle*, 100, 106, 109.

⁵¹ Veijo Hietala, *The End. Esseitä elävän kuvan elämästä ja kuolemasta*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy 1996, 17.

suomalaisuutta, jossa naisten kuuluu esiintyä naisellisesti. Missiltä odotetaan perhearvoja ja "naapurintyttöä": hänet asemoidaan tiukasti heteronormatiivisen perheideologian alueelle. Naimattomuuden vaatimus rakentaa missistä myös neitsyttä, jonka esiintymisissä saa ja pitää olla katsomaan houkuttavaa seksikkyyttä mutta viatonta sellaista, joka viittaa ensisijaisesti tulevaan, turvalliseen avioliittoon.⁴⁶ Lola esimerkiksi poseerasi seksikkäissä alusvaatteissa *Iltalehdessä*, mutta tekstissä painotettiin, että "skandaalia ei positiivisesta työstä ole irronnut", ja kuvattava esiintyi "ihanan intiimisti, mutta kuitenkin soveliaan seksikkäästi".⁴⁷

Oleellista Lolassa on missi-instituution kannalta se, että hänen ruumiinsa noudattaa pitkälti länsimaista, valkoista, missi-instituution mukaista kauneushannetta. Hänen kasvopiirteensä ovat länsimaisella mittapuulla sopuisuhtaiset ja iho pikemminkin keskiruskea kuin musta. Valkoisen kauneushanteen mukailu onkin erittäin yleistä, kun ei-valkoisesta naisesta rakennetaan mediassa tavoiteltavaa.⁴⁸ Lola käytti missivuoden edustustehtävissä paljon jakkupukuja ja pukeutui aikuismaisen asiallisesti. Hänen kihara tukkansa oli niin Miss Suomi- kuin Miss Universum -kisoissakin jatkuvasti sileänä nutturana pääläella, vaikka useimmat muut missikandidaatit pitivät pitkiä hiuksiaan auki. Suoraa ja laskeutuvaa "valkoisen naisen tukkaa" on tavoiteltu yleisesti mustien naisten keskuudessa, mutta hiusten suoristaminen voi tuottaa peruukkimaisen lopputuloksen.⁴⁹ Lolan nuttura saattoi rakentaa mielikuvaa hiusten suoruudesta, mutta se myös korosti suoristamisen pakonomaisuutta. Ainainen nuttura vaikutti käsittämättömältä valinnalta – paitsi "rodun" merkin kontrolloinnin näkökulmasta. Hiusten käsittely muodostuikin näkyväksi murtumakohdaksi Lolan rodullistetun luonnollisuuden rakentamisessa.

Missin tuottamisessa valkoisen, heteronormatiivisen kansallisuushanteen mukaiseksi perhearvot ovat keskeisiä. Lolan suomalaisuus kiinnitettiin valkoisuuteen erityisesti äidin ja poikaystävän kautta. Lolan äiti oli missikaudella paljon esillä lehtijutuissa ja usein mukana kuvissa Lolan kanssa. Hänen kauttaan Lolan suomalaiset juuret tulivat todistettua. Toistuvasti esiin nostettu Turun murre rakensi Lolasta lisäksi erityisen aitoa, kansanomaista suomalaista. Murre mielletäänkin usein luonnollisemmaksi puhetavaksi kuin opitun kuulo-oinen kirjakieli, jota pidetään kasvottoman, eliittisen valtasuomalaisuuden kielenä.⁵⁰ Myös Lolan ärrävika nostettiin esiin muun muassa television pakastepitsamainoksessa, jossa hän kehui "Don Rapello" -pitsaa "rapeaksi" ja "herkulliseksi". Hauskana pidetty puhevirhe rinnastui Lolan ihonväriin: Lola siis ei ollut virheetön, mutta se oli vain positiivista. Poliittisesti neutraalin ärrävian suvaitseminen toimi metaforana ei-valkoisuuden suvaitsemiselle, sillä ihonväriä ei tietenkään voitu suvaitsevaisuusdiskurssissa nimetä virheeksi.

Missijulkisuuteen kuuluvat yleisesti myös missin ja poikaystävän yhteiset esiintymiset ja rakkauselämän tiivis raportointi. Tuskin koskaan missit pysyvät koko kautta sinkkuina: diskurssin heteronormatiivisuutta on pidettävä yllä vähintäänkin poikaystävähdokkailta. Lolan vakaa parisuhde vaalean, jäyhän suomalaisen Tomi Pohjankukan kanssa toimi tärkeänä tavallistamisen ja (hetero-)seksuaalisen kurinalaistamisen keinona. Lolan ja Tomin julkiset yhteisesiintymiset olivat aina hyvin hallittuja, ja julkiset läheisyydenosoitukset rajoittuivat pääosin kilpatanssin yhteyteen – tanssihan on toiminut esimerkiksi Hollywood-musikaaleissa tapana piilottaa erotiikkaa ikään kuin asiaan kuuluvaan kosketteluun.⁵¹

Lolan ja Tomin suhteen rotu- tai väriasetelmaa ei koskaan käsitelty jul-

kisuudessa. Felly Nkweto Simmondsin mukaan mustien naisten ja valkoisten miesten välisissä parisuhteissa pyritäänkin usein kieltämään rodullisten valtasuhteiden merkitys vetovoiman rakentajana esittämällä suhde yksityisasiana. Simmondsin tutkimuksen pohjana toimii kuitenkin anglo-amerikkalainen viitekehys ja orjuuteen sisällytynyt seksuaalisen hyväksikäytön historia, joka yhä elää yksityisissä fantasioissa ja niitä heijastavissa mediakuvastoissa.⁵² Tilanne ei siis ole sovellettavissa suoraan Suomeen, vaikka ei-valkoisten naisten seksuaalinen hyväksikäyttö ei ole vierasta täälläkään, ja etenkin valkoisten itäeurooppalaisten naisten järjestelmällisestä ihmiskaupasta Pohjoismaihin on viime aikoina keskusteltu paljon.⁵³

Lolan kohdalla valkoinen suomalainen partneri oli toki ilmeisin vaihtoehto, sillä hänen sosiaalinen ympäristönsä koostuu lähinnä valkoisista suomalaisista, ja Lola kuvasi miesihannettaan vaaleaksi ja sinisilmäiseksi.⁵⁴ Tilanne onkin mahdollista lukea myös niin, että Lola hyötyi poikaystävänsä valkoisuudesta: Tomi kiinnitti Lolan osaltaan suomalaisuuden normiin, ja suhde otettiin suomalaisen suvaitsevaisuuden, ei suinkaan hyväksikäytön merkinä.

Naapurintytöstä ”nartuksi”

Pelkkä missiys ei riitä pitämään missiä kestojuoksuudessa, vaan siihen vaaditaan myös muuta toimintaa.⁵⁵ Lola alkoi missikautensa jälkeen toimia tv-juontajana.⁵⁶ Silti hänen julkisuutensa kestävyys liittyy enemmän hänen edustamiensa arvojen ajankohtaisuuteen sekä yksityiselämän tapahtumiin kuin ammatilliseen esilläoloon. Itse asiassa Lolan saama mediahuomio väheni huomattavasti hänen missivuotensa jälkeen, kunnes uutinen pitkäaikaisen parisuhteen päättymisestä tuli julkisuuteen huhtikuussa 2000. Silloin Lolan julkisuusnarratiivin sävy näytti kääntyvän hyväksynnästä kohti torjuntaa ja kiltteydestä kohti sensaatiomaisuutta. Suomalaisen suvaitsevaisuusdiskurssin ylläpito kuitenkin edellytti, että torjunta kohdistettiin mediateksteissä johonkin muuhun kuin ihonväriin. Kuvien rodullistetut konventiot säilyivät silti keskeisinä.

Vuoden 2000 keväällä Lola ja Tomi siis päätyivät eroon. Kun erosta alkuun uutisoitiin, Lola kertoi sen olleen yhteinen päätös, johon ei liittynyt kolmiansa osapuolia.⁵⁷ Pian kuitenkin Lolan kerrottiin rakastuneen Tuomas Marjamaahan.⁵⁸ Lehtien yleisönosastoilla kritisoitiin Lolan parisuhteratkaisua, ja ”joistakin faneista tuli entisiä”.⁵⁹ Tummuteen liitetyn seksuaalisuuden estetiikka näkyy Lolan miesten vastakkainasettelussa: vaalea Tomi esitettiin hyvänä, turvallista perheideologiaa edustavana miehenä, tumma Tuomas pahana, seksuaalisuutta uhkuvana uroona, jonka äkkikipaisesta luonteesta myös huhuttiin.⁶⁰

Lola kertoi yllättyneensä tilanteen nostattamasta ”mediasirkuksesta”. Hän oli huvittunut myös siitä, että hänen ja Tuomaksen suhteen paljastumisen jälkeen haastatteluissa haluttiin tietää hää- ja perheenisäyssi suunnitelmista, vaikka he olivat seurustelleet vasta muutaman päivän.⁶¹ Tiedustelut olivat tietenkin julkisjournalistisen peruskäytännön mukaisia: romanssit ja niiden päätapahtumat, kuten rakastuminen, avioliitto, lapset ja ero, ovat tärkeä ja erittäin suosittu juttugenre.⁶² Lisäksi missiys määritteli Lolaa keskeisesti heteroseksuaalisen perheideologian alueelle, potentiaalisesti morsiameksi. Ex-misseiltä odotetaan avioliittoa ja äitiyttä, jolloin seksuaalisuus sidotaan

⁵² Felly Nkweto Simmonds, ”Love in Black and White”. Teoksessa Lynne Pearce & Jackie Stacey (eds.), *Romance Revisited*. New York & London: New York University Press 1995, 215–216.

⁵³ Esimerkiksi keski-ikäisten valkoisten suomalaismiesten, kuten tv-juontaja Folke Westin ja ex-poliitikko Urpo Leppäsen nuoret, mustaihoiset kuubalaisvaimot ovat keränneet medioissa paljon huomiota. Lisäksi ”rotuun” kiinnittyvät valtafantasiat lienevät osaltaan olleet tuottamassa kasvavaa seksiturismia suomalaismiesten keskuudessa. Erityisen huomion kohteena on viime aikoina ollut venäläisten ja virolaisten naisprostituotujen asema Suomessa. Itäeurooppalaisiin naisiin kohdistuukin Suomessa vahvoja ennakkoluuloja, ja erottelu valkoisten etnisyyksien välillä on vahvaa.

⁵⁴ JS 5.4.1996.

⁵⁵ Riitta Jallinoja, *Moderni säädyllisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Tampere: Gaudeamus 1997, 52.

⁵⁶ Lolan tv-ura käynnistyi varsinaisesti Tangomarkkinoiden finaalin televisioinnista MTV3:lla, jossa hän toimi juontajana. Vuosina 1997–1998 Lola esiintyi Nelosella omassa ohjelmassaan nimeltä *Lola ja Tähdet*, jossa hän esitteli kansainvälisen viihdemaailman kuuluisia. Syksystä 1999 kevääseen 2000 hän juonsi TV2:lla Heikki Hilanderin kanssa lavatanssi-ohjelmaa *Huvin vuoksi*. Lola esiintyi lisäksi

monissa erilaisissa tapahtumissa, teki tuote-esittelyjä sekä mainoksia. Hän rakensi siis monipuolista uraa viihteen eri osaluilla.

⁵⁷ IL 1.4.2000.

⁵⁸ IL 10.6.2000.

⁵⁹ IL 6.7.2000.

⁶⁰ *Hymy* 3/2000.

⁶¹ 7 päivää 33/2000.

⁶² Jallinoja, *Moderni säädyllisyys*, 107.

⁶³ Kevin Glynn, *Tabloid Culture. Trash Taste, Popular Power, and the Transformation of American Television*. Durham and London: Duke University Press 2000, 112–113.

⁶⁴ Jostein Gripsrud, "The Aesthetics and Politics of Melodrama". Teoksessa Peter Dahlgren & Colin Sparks (eds.), *Journalism and Popular Culture*. London, Newbury Park & New Delhi: Sage Publications 1992, 84–85.

⁶⁵ Vrt. Jallinoja, *Moderni säädyllisyys*, 44, 47.

⁶⁶ *Ibid.*, 45.

⁶⁷ 7 päivää 33/2000.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ IL 3.2.2001.

⁷⁰ 7 päivää 33/2000.

⁷¹ Jallinoja, *Moderni säädyllisyys*, 78–79.

lopullisesti perinteiseen, heteronormatiiviseen naiseuteen. Romanssi ilman julkistettua pyrkimystä sitoutumiseen määrittyy missin kohdalla helposti liiallisen, vaarallisen seksuaaliseksi.

Skandaalihakuisuus sekä vastakohtien ja ristiriitojen liioittelu ovat myös tabloidijournalismille tyypillisiä piirteitä.⁶³ Julkkisuutisten keskeisimmät aarenat Suomessa, iltapäivälehtien viihdeosastot, *7 päivää* -tyyppiset viihdelehdet ja television viihteelliset talk showt noudattavat pitkälti tabloidijournalismin perussääntöjä.⁶⁴ Genrekonventiot tuottivat osaltaan Lolan tilannetta skandaaliksi ja korostivat ristiriitaa aiemman, ihaillun viattomuuden sekä uuden, paheksuttavan seksuaalisen kurittomuuden välillä. Hyväksynnän ja torjunnan prosessien päällekkäisyys hämärtyi Lolan kohdistettujen tunteiden kärjistetyssä vastakkainasettelussa.

Yksityiselämän asioiden ylenpalttista repostelua julkisuudessa pidetään usein paheksuttavana, mutta silloin unohtuu, ettei jaottelu yksityiselämän ja julkisten velvollisuuksien välillä ei aina ole helppoa.⁶⁵ Missit paikantuvat näiden alueiden välimaastoon. Heidän menestyksensä riippuu keskeisesti heidän ulkonäöstään ja esiintymisestään yksityishenkilöinä, mutta he myös edustavat virallisesti kansaansa julkisuudessa. Vuonna 1996 Lola ja pääministeri Paavo Lipponen olivat esimerkiksi *Helsingin Sanomien* selvityksen mukaan Suomen tunnetuimmat henkilöt.⁶⁶ Lolan kohdalla julkisuus määrittäytyi lopulta liialliseksi, muttei vain siksi, että siinä käsiteltiin liikaa yksityiselämän asioita ja ulkonäköä, vaan myös siksi, että hänen virallisen, kansallisen symboliarvonsa kautta hänen seksuaalisuudelleen ja ruumiilleen asetettiin erityisen säädellyt rajat.

Huomiota herättävin skandaaliotsikko julkaistiin *7 päivää* -lehdessä elokuussa 2000: "Vaihdoin tylsyyden villiin seksiin!".⁶⁷ Otsikkoon viitattiin vielä kauan lehden ilmestymisen jälkeen. Lehden kannessa Lola poseerasi Tuomaksen kanssa makuullaan vedessä leopardikuvioisissa bikineissä. Itse artikkelin kuvissa Lola ja Tuomas suutelivat ja syleilivät uima-asuissa hiekkarannalla eri asennoissa. Tekstin tyyli on kalliistunut pehmapornoon: "rakastuneiden kuumat vartalat" kietoutuvat yhteen ja seksikäs pariskunta "nauttii toistensa mausta".⁶⁸ Myöhemmin Lola kertoi anteeksipyyntön kera häpeävänsä kyseisen lehden otsikkoa ja vakuutti, että se ei ollut hänen suustaan peräisin.⁶⁹ Tämä vaikuttaakin todennäköiseltä, sillä *7 päivää* -lehden tyyliin kuuluvat minä-muotoiset otsikot, jotka eivät ole suoria lainauksia. Haastattelu ja kuvaukset oli tehty *7 päivää* -lehden lomamatkalla Havaijilla, ja samantyyppisiä juttuja tehdään lehdessä säännöllisesti.

Missinormeista poikkeavaksi tilanteen kuitenkin teki paitsi se, että Lola esitettiin avoimen seksuaaliseen sävyyn, myös se, että hän paikantui haluavan subjektin asemaan, ei suinkaan missikuvista tutuksi, tiedostamattoman eroottiseksi naapurintytöksi, jota poikaikäisen turvallisuus suojelee. Lola oli vaihtanut poikaikäistä, koska halusi elämänsä "vauhdikkuutta ja intohimoa", ei siksi että kaipaisi turvallisuutta.⁷⁰ Julkkisuuden sävy olisi todennäköisesti muodostunut erilaiseksi, jos Tomi olisi jättänyt Lolan. Lola olisi voinut kertoa lehdissä surustaan, aikanaan löytää uuden rakkauden, ja julkisuuden sävy olisi pysynyt myötätuntoisena ja kannustavana. Riitta Jallinojan mukaan suosituimpia julkishaastatteluja ovatkin ne, joissa kerrotaan elämän vaikeuksista ja suruista mutta toisaalta vaikeuksista selviytymisestä.⁷¹ Lola ei antanut eron aiheuttamalle surulle sille konventiossa kuuluvaa aikaa ja kieltäytyi asettumasta uhrin rooliin.

Lolan esittäminen uuden romanssin uutisoinnissa mukaillee silmiinpistävästi "mustan nartun" stereotyyppiä, joka juontaa juurensa orjuuden historiaan. bell hooksin mukaan mustien naisten asettaminen paheellisen, himokkaan

seksuaalisuuden symboleiksi antoi valkoisille herroille mahdollisuuden nähdä heidät eläiminä ja hyödykkeinä. Nykyisinkin medioissa mustat naiset esitetään usein aggressiivisina ja seksikkäinä kissapetoina. Esimerkiksi mustat näyttelijät Grace Jones ja Tina Turner ovat pyrkineet luomaan itsestään mielikuvaa seksuaalisesti vapautuneina, vahvoina naisina, mutta heidän esiintymisiään värittää eksotisointi ja eläimellistäminen. Turneria on muun muassa kuvattu tiikerinä ja Jonesia mustana pantterina.⁷²

Lolaa kuvattiin kissanaistyyliin jo missikaudella, mutta silloin Lolan asento ja hiustyyli olivat hyvin kurinalaisia esityskonvention seksuaalisten merkitysten kontrolloimiseksi. Vuonna 1997 Lola valittiin esimerkiksi Kalevala Korun Aurinkoleijona -korusarjan malliksi, ja sarjaa markkinoitiin hänen kuvillaan näkyvästi. Kalevalan päivänä 1997 julkaistiin kolme kokosivun Lola ja Aurinkoleijona -mainosta eri sanoma- ja aikakauslehdissä. Mainoskuvia pidettiin ennennäkemättömän räväköinä tyyliiltään, ja yhtiön toimitusjohtaja kertoi olleensa pitkään kahden vaiheilla kuvien käyttämisen suhteen. Mainoskampanja kuitenkin onnistui erinomaisesti.⁷³ Kalevala Korun suomalaisuutta ja perinteikkyyttä korostavaan yrityskuvaan tuotiin Lolan avulla sopivankokoinen mutta kontrolloitu ripaus eksotiikkaa. Kalevala Korun turvallinen konteksti ja Lolan toistaiseksi puhtoinen julkisuuskuva rajasivat seksualisoivia merkityksiä suomalaisuuteen sopiviksi. Kampanjaa ei varmasti oltaisi rakennettu Lolan varaan kolme vuotta myöhemmin.

Vuonna 2000 leopardibikini Lola näyttäytyy aivan toiseen sävyyn villinäisena, joka vihdoin päästi tukahdutetun seksuaalisuutensa irralleen. Mielikuvaa holtittomasta, halujensa armoille jääneestä naisesta rakennettiin myös huhuissa Lolan alkoholiongelmasta. Kesällä 2000 Lolan kerrottiin sammuneen turkulaisen ravintolan naistenhuoneeseen, ja vaikka Lola oli vakuuttunut joutuneensa tyrmäystippojen uhriksi, tilanne vei silti hänen mainettaan villimpään suuntaan.⁷⁴

Alkuvuodesta 2001 Lola esitettiin *Iltalehdessä* ”kissamaisena naisena”, joka on ”villi ja kesyttämätön”, ”tekee mitä haluaa” sekä ”rakastaa lämpöä ja loikoilua”. Numeron kanssa Lolasta oli suuri kuva, jossa hänen hiuksensa olivat pörrössä, hänellä oli yllään leopardikuvioiset rintaliivit, ja kuvan rajaus kulki rintojen alapuolelta mutta otsan poikki. Rinnat veivät rajauksen vuoksi kuvasta eniten pinta-alaa. Myös itse artikkelin pääkuvassa Lola kyykisteli tiikerikuvioisissa housuissa kuin valmiina loikkaan.⁷⁵

Kissamainen Lola voidaan lukea paitsi stereotyypin toistona myös sen parodiana. Kun *Iltalehden* kissanaisartikkeli julkaistiin vuonna 2001, oli Lola todennäköisesti hyvin tietoinen seksikkäissä kuvissa rakentuneesta maineestaan. Villikissana esiintyminen tuntuu liioittelevan medioissa tuotettua kuvaa kääntäen sen kliseiseksi naamioksi. Vaikka Lolan naamioituminen luettaisiin mustien naisten eläimellistämistä ylläpitäväksi esiintymiseksi, voidaan myös ajatella, että vahvan ja uhmakkaan naisen kuva on silti poliittisesti parempi kuin näkymättömyys, vähättely tai suora alistaminen.⁷⁶

Silikonit vastaan ”luomurinnat”

Poikaystäväen vaihdoksessa, seksikkäissä lemmenlomahaastatteluisissa ja villikissakuvissa Lolan ruumis esitettiin avoimesti seksuaalisuuden merkinä toisin kuin missikuvastoissa, mutta ei-valkoiseen naiseen liitetty luonnollisuuden normi säilyi vahvana missikaudelta ”kohukaudelle”. Kun Lolan silikonirinnoista ärsyynnyttiin, ärsyynnyttiin myös sukupuolitetun ja väritetyn luonnollisuuden myytin murtumisesta.

Marraskuussa 2000 iltapäivälehdissä raportoitiin, että Lola oli leikkautanut

⁷² hooks, *Black Looks*, 65–69; Rantonen 1998, 205–206.

⁷³ *Hyvä Suomi!* - verkkolehti (Suomalaisen Työn Liitto), 3/1997. <http://www.avainlippu.fi/hyvasuomi/archive/9703/kalevala.html>. Tarkastettu 15.2.2003.

⁷⁴ *IL* 24.8.2000.

⁷⁵ *IL* 5.1.2001.

⁷⁶ Rantonen, ”Musta Venus – rotu ja huoruus”, 206; vrt. Kaarina Nikunen, ”Pornokuva ja naisen siveä katse”. Teoksessa Marianna Laiho ja Iiris Ruoho (toim.), *Naisen naamio, miehen maski. Katse ja sukupuoli mediakuvassa*. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto 1996, 49–50.

⁷⁷ IL 10.11.2000; IS 10.11.2000; *Aivomyrsky* 22.11.2000, MTV3; IL 23.11.2000; IS 23.11.2000.

⁷⁸ Bordo, *Unbearable Weight*, 26–28.

⁷⁹ Iris Marion Young, "Breasted Experience. The Look and the Feeling". Teoksessa Rose Weitz (ed.), *The Politics of Women's Bodies. Sexuality, Appearance and Behaviour*. New York & Oxford: Oxford University Press 1998, 125–127.

⁸⁰ IS 4.12.2000.

⁸¹ IS 25.11.2000

silikonirinnat. Leikkauksen jälkeen Lola esiintyi ensimmäisen kerran julkisuudessa MTV3:n keskusteluohjelmassa *Aivomyrsky* 22.11.2000. Aiheena oli ”milloin ihminen on tyytyväinen”. Lola kertoi ohjelmassa pääsyyksi leikkaukseen tyytymättömyyden omaan vartaloonsa. Ratkaisuun vaikuttivat monet asiat, kuten kokeilunhalu ja taloudellinen mahdollisuus. Lola ilmoitti harkinneensa leikkausta pitkään. Hänen mukaansa kukaan ei ollut patistanut leikkaukseen, vaan se oli hänen oma, henkilökohtainen päätöksensä. Hän myös nimesi rinnat ruumiinosaksi, jota voi muovata vain leikkauksella, ei kuntoilulla. Lola kertoi uskovansa, ettei koskaan ole itseensä täysin tyytyväinen, mutta silikonirintojen myötä hän koki muuttuvansa ”enemmän omaksi itsekseen”.⁷⁷ Susan Bordon mukaan ruumiilliset ihanteet sisäistetäänkin yleensä niin olennaiseksi osaksi itseä, että niistä tulee tiedostamattomia toimintatapoja eikä niitä koeta ulkoapäin pakotetuiksi.⁷⁸ Länsimaiset kauneusihanteet ja Lolan käsitys siitä, millaisena hän olisi ”enemmän oma itsensä”, eivät voi olla toisistaan erillisiä. Näin ollen kysymykseen siitä, oliko Lola kauneusihanteiden uhri vai toimija, on mahdoton vastata. Kiinnostavampaa onkin kysyä, miksi silikoneista nousi niin valtava kohu.

Rintojen merkitys länsimaisessa populaarijulkisuudessa on ennen kaikkea seksuaalinen, joten silikonirintakeskustelu ottaa selkeimmin kantaa juuri sukupuolitetun seksuaalisuuden politiikkaan. Rinnat ovat usein tärkeä osa naisen ruumiinkuvaa, ja ne toimivat ilmeisenä sukupuolieron merkinä. Iris Marion Youngin mukaan rinnat ovat länsimaisen kulttuurin tärkeimpiä fetissejä eli objekteja, jotka korvaavat falloksen, halun ja seksuaalisuuden symbolin. Rintoja arvioidaan fallisten ominaisuuksien perusteella: niiden tulisi olla pystyt ja kiinteät, ei ”löysät”. Silikoni-implanteilla pyritään usein saavuttamaan juuri ”falliset” rinnat. Young painottaa kuitenkin, että vaikka rinnat yleensä nähdään maskuliinisen halun ja objektivoinnin katseen kohteina, rintoja ei kuitenkaan koeta ainoastaan toisten katseissa vaan myös omassa ruumiissa. Tämä taso jää helposti tunnustamatta patriarkalisessa kulttuurissa.⁷⁹

Lolan silikonikohun aikoihin ajateltiin kuitenkin, että rinnat ovat ennen kaikkea miehiä varten ja halu muokata rintoja syntyy yksinomaan miesten haluavien katseiden kautta. *Helsingin Sanomien* kuukausiliitteessä julkaistiin yli 60:n julkisuudessa toimivan miehen allekirjoittama adressi, jossa ilmoitettiin ”väärinkäsitykseksi”, että silikonirinnat viehättäisivät miehiä. ”Toteamme omasta puolestamme, että ihailimme luonnollisia rintoja niiden koosta riippumatta ja vastustamme silikonirintoja”, adressissa luki.⁸⁰ Ironista tilanteesta oli, etteivät miehet suinkaan sanoutuneet irti rintojen objektivoinnista ja fetisoinnista yleensä, vaan he torjuivat vain silikonirintojen fetisoinnin.

On myös kiinnostavaa, että ennen ja jälkeen leikkauksen otetuissa kuvissa Lolan rintojen kokoero oli usein huomaamaton. Leikkausta edeltäviä rintoja korostavia kuvia kierrätettiin lehdistössä ahkerasti leikkauksen jälkeenkin. Esimerkiksi *Iltalehdessä* oli 23.11.2000 kannessa suuri kuva Lolasta kyljellään mustassa, lyhyessä mekossa, jossa oli antelias kaula-aukko. Kuva oli rajattu Lolan otsan poikki, niin että kasvoista jäi osa pois ja rinnat tulivat fokukseen. Tämä seksualisoiva rajausta rintojen alta, kasvojen poikki on tuttu monista Lolan kuvista. Kyseisen *Iltalehden* kansitekstissä lukee: ”Lola puolustelee silikonirintojaan”. Kuitenkin vasta *Ilta-Sanomissa* 25.11.2000 julkaistiin yksinoikeudella ”ensimmäiset kuvat” Lolan uusista rinnoista.⁸¹ *7 päivää* -lehdessä puolestaan käytettiin leopardibikinikuvia leikkausta edeltävältä matkalta silikoniuutisoinnin yhteydessä.

”Luonnollisten” ja leikattujen rintojen välinen ero syntyi siis kontekstista, ei niinkään siitä, ovatko rinnat leikatut vai eivät. Eron tekoa piti silti ylläpitää

kaikin keinoin, sillä samalla pyrittiin ylläpitämään sukupuolieron luonnollisuutta. Silikonit rikkoivat käsitystä rannoista sukupuolen itsestään selvänä ilmaisimena – ne osoittivat, että feminiinisyyden ruumiilliset merkit ovat rakennettavissa. Kertomalla avoimesti silikonileikkauksestaan Lola pakotti liikkeelle rajanvedon aidon ja keinotekoisien sukupuolen välillä.

Silikonien ymmärtäminen irrallisena, ylimääräisenä osana ruumista mahdollisti kuitenkin sen, ettei silikonien torjuntaa voitu yhdistää Lolan ruumiin merkitsemän ei-valkoisuuden torjuntaan. Silikonirintojen esineellistäminen ei vain rikkonut vaan myös tuki rodullistetun ruumiin ymmärtämistä erityisen luonnolliseksi. Rinnat irrotettiin ruumiillisesta kontekstistaan ja yleistettiin ”kaikkia naisia” koskevaksi asiaksi. ”Naiset” määrittyivät medioissa valkoiseksi kategoriaksi: Lola oli ainoa ei-valkoinen nainen, joka osallistui julkiseen silikonikeskusteluun. Sukupuoli siis priorisoitiin rotua tärkeämmäksi tekijäksi seksuaalisuuden politiikasta puhuttaessa.

Kun jokin määritellään vieraaksi ja uhkaavaksi, määritellään samalla myös uhan ”yläpuolella” olevat, viisaammat subjektit, jotka pystyvät osoittamaan vaaran, sekä uhan potentiaaliset uhrat, haavoittuvaiset ruumiit. Tyypillisin suojeltava hahmo on lapsi.⁸² Välittömästi Lolan silikoniuutisen jälkeen kehiteltiinkin uhkakuvia Lolan esimerkin käynnistämästä silikonibuumista. Erityisen haavoittuvaisina pidettiin teinityttöjä, mutta myös vähemmän koulutettujen naisten ryntäystä leikkauksiin pelättiin.⁸³ Julkkismiesten adressi oli yksi keino asettautua uhan yläpuolelle ja irrottautua seksismisytyksistä.

Lisäksi monet nuoret äidit arvostelivat Lolaa kärkkäästi. Esimerkiksi *Vauva*-lehden Internet-sivuilla käytiin silikonikohun aikaan kiivasta chatkeskustelua, jonka tyypillinen osanottaja oli noin 30-vuotias, yhden tai kahden lapsen äiti. Suurimmassa osassa chat-viestejä kirjoittajat suhtautuivat Lolaan ja silikonieihin tuomitsevasti, ja leikkausta pidettiin säälittävänä keinona hankkia julkisuutta.⁸⁴ Valkoiset äidit vaikuttavat aggressiivisilta verrattuna hallitusti valintansa perustelevaan Lolaan. Eräskin chattaaja kirjoitti: ”No nyt se Lola otti ne silikonitkin! [...] YÄK mikä akka. [...] Laihduttais saakeli ne kilonsa, ettei tarvi hankkia lisävarustusta yläpäähän, kun reidet on niin saatanan paksut!”⁸⁵ Perinteinen, rodullistettu vastakkainasettelu rauhaa huokuvan valkoisen madonnan ja mustan ronskipuheisen huoran välillä näyttäytyi humoristisen sekoitettuna.

Mainosten Lola ja huumori

Lolasta rakennettiin silikonikohun myötä myös koomista hahmoa. Hänet esimerkiksi valittiin Suomen Turhimmaksi Julkkikseksi 2000 Radiomafian ja Turhat Julkkikset ry:n vuosittain järjestämässä äänestyksessä. Kuuntelijoiden mukaan Lolan ”kumitissit” ja rakkauselämä olivat aiheita, joita oltiin vatvottu jo liikaa. Lola ei ollut mielissään valinnasta vaikka naureskelikin perusteluille. Hän huomautti olleensa julkisuudessa myös työn puolesta, ja julkisuuden määrä oli hänen mielestään suhteetonta verrattuna annettujen haastattelujen määrään.⁸⁶ Naurun ja suuttumuksen välillä kulkee epäselvä raja: leikkimielinen kilpailu saattoi legitimoida Lolaan kohdistettua aggressiota, mutta jos Lola olisi suuttunut, hän olisi leimautunut huumorintajuttomaksi, joten nauruun vastaaminen naurulla oli ehkä ainoa vaihtoehto.⁸⁷ Huumori hämärsi näkyvistä mahdollisia valta-asetelmia ja tunteita äänestystuloksen taustalla.

bell hooksin mukaan mustaihoiset naiset esitetään muotikuivissa usein

⁸² Ahmed, *Strange Encounters*, 34–35.

⁸³ *IL* 15.11.2000; *IL* 20.12.2000.

⁸⁴ Tatja Rousku, *Silikonikeskustelu – Lola, media ja yleisö*. Media-analyysin ja -kriitiikin julkaisematon harjoitustyö. Turku: Turun yliopisto, media-tutkimus 2000.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ *Radiomafia*, Suomen Turhin Julkkis 2000. Lola Odusogan puhelinhaastattelu. <http://www.yle.fi/radiomafia/sailio/sivu.27.shtml>. Tarkastettu 15.2.2003.

⁸⁷ Vrt. Kyrölä, ”Playboy-viulisti ja porno-ori”, 40–41.

⁸⁸ hooks, *Black Looks*, 71.

⁸⁹ Esim. *IS viikkoliite* 10.2.2001, *Hymy* 3/2001.

⁹⁰ *IS viikkoliite* 10.2.2001.

⁹¹ Muukalaisnaisten kuvaaminen ruoka- tai juomametaforien kautta on ollut länsimaissa yleinen rodullistamisen strategia. Syömisen kautta ei-valkoisuudesta tulee mauste, jolla annetaan väriä valkoiselle valtakulttuurille. Lähdevesi-mainoksessa käytettiin Lolaa maustamaan vettä, jota värittömämpää tuotetta on vaikea kuvitella. hooks, *Black Looks*, 21; Rantonen, "Musta Venus – rotu ja huoruus", 207.

⁹² Myös Juha Herkman on pohtinut Lolan porakonemainosta analysoidessaan median ja vallankäytön yhteyksiä sekä sukupuolen ja seksuaalisuuden representaatien politiikkaa mainoksissa. Juha Herkman, *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino 2001, 226–230.

⁹³ *IS* 23.2.2001.

⁹⁴ *IS* 23.2.2001.

⁹⁵ Janne Seppänen, "Tiukka toppi ja sensuuri eli Panuttaako vai uupuuko Tehoa?" Teoksessa Marianna Laiho & Iiris Ruoho (toim.), *Naisen naamio, miehen maski. Katse ja sukupuoli mediakuvassa*. Tampere: Kansan Siivestystyön Liitto r.y. 1996, 13–32; Teresa De Lauretis, *Technologies of Gender. Essays on Theory, Film and Fiction*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press 1987.

epäluonteissa asennoissa tai muuten groteskeina hahmoina, vaikka heidän näkyvyydestään nykyisin huolehditaan.⁸⁸ Mielikuva groteskiudesta voi syntyä asennon lisäksi ainakin liioiteltujen vaatteiden, ilmeen tai yllättävän kontekstin avulla, ja tällainen outoutettu kuva näyttää usein koomiselta. Eräs kuva Lolasta, joka toistui silikonileikkauksen jälkeen monissa yhteyksissä ja eri lehdissä, vaikuttaa erityisen helposti huvittavalta ja liioitellun oudolta. Kuva on peräisin alusvaate-esittelystä muotinäytöksessä.⁸⁹ Lola katsoo hymyillen kamerasta sivuun yllään punaiset rintaliivit ja olkapäillä punainen puuhka. Hänen hiuksensa on pörrötetty kiharapilveksi, hänen päässään on sulilla koristeltu musta pillerihattu kallellaan, ja hän pitelee kädessään samppanjalasia. Sulkapäähineen ja punaisten alusvaatteiden yhdistelmä tuo mieleen eksoottisen tanssijan, ja samppanjalasi sekä kallellaan oleva hattu muistuttavat alkoholismihuhuista ja villikkomaineesta. *Ilta-Sanomissa* asetettiin tämän kuvan vieren Lolan vuonna 1998 markkinoiman nimikkolähdeveden mainos julkisuuskuvaston muutoksen havainnollistamiseksi.⁹⁰ Lähdevesi-mainoksessa Lola katsoo suoraan kameraan hiukset kiinni. Yllään hänellä on sininen paita ja kädessään pullo "Lolan lähdevettä". Pullossa on uudelleen hänen kuvansa ja teksti "Luonnollista Kauneutta". Alusvaatekuva on helppo lukea groteskiksi siloteltuun mainokseen verrattuna, ja mainoksen puhtoisuus vaikuttaa liioitellulta. Lähdevesikuvaan oli liitetty artikkelissa oikeinmerkki, alusvaatekuvaan väärinmerkki.⁹¹

Rintaleikkauksen jälkeen Lola esiintyi puolestaan Maskun Kalustetalon televisiomainoksessa, josta nousi suuri kohu.⁹² Mainoksessa Lolalla oli yllään tummanpunaiset rintaliivit ja alushousut sekä kädessään akkuporakone, jonka kärki osoitti ylöspäin. Akkuporakoneen fallinen merkitys oli ilmeinen, ja se näyttäytyi vaaran ja seksuaalisuuden kiehtovana merkinä. Mainoksessa zoomattiin Lolan rintoihin ennen tuote-esittelyä. Toisessa versiossa Lola makasi samassa asussa sängyllä, kasvot ja rinnat kameraa kohti. Mainokset poistettiin ruudusta kuluttaja-asiamiehen kehotuksesta, sillä asiamiehen mukaan mainoksessa "vähäpukeista naista käytetään seksistisellä ja naista esi-neellistävällä, alentavalla ja loukkaavalla tavalla katseenvangitsijana ja muutoinkin markkinoinnin keskeisenä sisältönä".⁹³ Yhtä tärkeää kuin vähäpukeisuus lienee kuitenkin ollut Masku-mainoksen halvan näköinen kuvaustapa, jossa valaistus ja väri olivat kirkkaat ja leikkaukset konstailemattomia. Estetisoidummassa ympäristössä vähäpukeinen nainen olisi ollut helpommin sovitettavissa hyvän maun raameihin.

Lola itse ei kokenut mainosta loukkaavana. Hänen mielestään kohu oli kaksinaismoralistista, eikä hän aikonut antaa sen häiritä itseään. "Antaa ihmisten puhua", hän totesi. "Pääasia että rahat ovat tilillä".⁹⁴ Lola teki mainoksessa ja sitä koskevissa kommentteissa mitä ilmeisimmin pilkkaa seksikkäällä mediakuvallaan ja tuotteistamisellaan. Hän vaikutti nauttivan siitä, että sai ammentaa lisää vettä julkisuusmyllyyn.

Tilanne rinnastuu Panu-maalimainoksesta vuonna 1994 nousseeseen kohtuun. Panu-mainoksessa olkaimettomaan toppiin pukeutunut suuririntainen, vaalea nainen maalasi taloa. Niin Masku- kuin Panu-mainoksenkin saamissa tuomioissa nainen käsitetään ainoastaan heteronormatiivisen halun objektina, eikä muunlaisten lukutapojen mahdollisuutta tunnusteta. Lisäksi puheella "naisesta" ylläpidetään käsitystä, jossa heteronormatiivinen sukupuoli on keskeisin ihmisten välisiä alistussuhteita määrittävä ero, eikä muilla kulttuurisilla tekijöillä sekä naisten välisillä eroilla ole merkitystä.⁹⁵ Masku-mainoksen kieltäminen vei huomion pois Lolan rodullisesta merkityksestä ja mainoksista, joissa hän oli esiintynyt ennen rintaleikkausta. Niiden eksotismissa ja "rodun" tuotteistamisessa ei nähty mitään alistavaa. Myös Lolan

kieltäytyminen alistetun asemasta ja mainoksen yliampuvuus nähtiin merkityksettöminä.

Masku-mainoksen herättämä kohu mahdollisti kuitenkin tilanteen kääntämisen koomiseksi samoin kuin Panu-mainoksen tapauksessa. Panu-tyttö esitettiin jatkomainoksessa peittävässä paidassa perheenäitinä.⁹⁶ Lola puolestaan puettiin kokohaalariin, ja uusi huonekalumainos varustettiin tekstillä: ”Huom! Esittelijä on suojattu seksuaaliselta väärinkäytöltä”.⁹⁷ Myös alkupe- räinen Masku-mainos näyttäytyi jatkomainoksen kautta seksuaalisuuden ja seksiohjelmien liioitteluna. Tulkintaa seksuaalisilla stereotyypeillä lei- kittelystä vahvistaa lisäksi se, että jo monia Lolan aikaisempiakin mainos- esiintymisiä voidaan pitää selkeän itseironisina.⁹⁸

Toisenlainen tarina

Lolan julkisuusnarratiivi voi näyttää tarinalta, jossa kaunotar nousee suvaitsevaisuuden sankarittareksi ja putoaa seksiohjelmiksi; tarinalta ihailusta ja ihailun sammumisesta. Hyväksyvät ja torjuvat esitysstrategiat eivät luennassani kuitenkaan näyttäydy niin erillisinä ja vastakkaisina, kuin tämä versio antaa ymmärtää. Kun Lola nähtiin todisteena kansallisesta suvaitsevaisuudesta, oletettiin yksinkertaistavasti, että yhden ei-valkoisen naisen näkyvyys ihailtuna julkisuuden henkilönä merkitsee kaikkien ei-valkoisten vähemmistöjen edus- tajiensa hyväksyntää. Jos näkyvyys kuitenkin tarkoittaisi poliittista valtaa, niin vähäpukeiset nuoret, vaaleat, naiset hallitsisivat länsimaita.⁹⁹ Mitä kertoo siis se, että tunnetuin ei-valkoinen suomalainen on juuri missi, jolla on tosin tietynlaista symbolista valtaa, mutta joka monien on silti mahdollista ohittaa ”vain” missinä ja turhana julkkiksena?

Luennassani olen osoittanut, että Lolan missijulkisuudessa tehtiin näky- mättömäksi rodullisen ja seksuaalisen vallankäytön strategioita piilottamalla alistamista ihailuun. Suvaitsevaisuuden diskursseissa onkin ongelmana juuri se, ettei rasististen käytäntöjen tunnistamisen vaikeutta myönnetä, vaikka diskurssien olemassaolo edellyttää erontekoa niiden välille, jotka suvaitsevat ja niiden välille, joita suvaitaan.¹⁰⁰ Lolan kohujulkisuudessa kävi periaatteessa samoin kuin missijulkisuudessa, mutta rodullisista valtarakenteista vei huomiota pois heteronormatiivinen seksikkyyspuhe suvaitsevaisuuspuheen sijaan. Häneen kohdistuneiden negatiivisten tunteiden mahdolliset rodulliset taustat kiellettiin vaikenemalla.

En kuitenkaan näe Lolaa uhrina, jonka mediaesityksissä valta-asetelmia on yksinomaan ylläpidetty. Länsimaisessa nykykulttuurissa ja monissa fem- inistisissä tutkimuksissa naiset on liian usein nähty mieluummin uhreina kuin vallankäyttöä vastustavina subjekteina, jotka osaavat paitsi itkeä myös nauraa.¹⁰¹ Etenkin etnisiksi määritellyt naiset on usein esitetty sorron symbo- leina.¹⁰² Haluankin painottaa, että Lolan mediaesiintymiset ovat liikuttaneet, liioitelleet ja tehneet naurunalaiseksi sukupuolitettuja rotu- ja kansallisuus- normeja, vaikka normien ja stereotyyppien kyseenalaistuminen ei ensisil- mäykseltä kovin todennäköiseltä vaikuttaisikaan.

⁹⁶ Seppänen, ”Tiukka toppi ja sensuuri”, 28–29.

⁹⁷ Anna 11/2001.

⁹⁸ Vertaa esim. r-vika pizzamainoksessa ja esiintyminen Bruno-suodatinpussimainoksessa tekstillä ”Valkaisematon suomalainen”. Herkman, *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*, 229; Eila Rantonen, ”Länsimais- ten kuvien rotunaiset”. Teoksessa Jaana Airaksinen & Tuula Ripatti (toim.), *Rotunaisia ja feminismejä. Nais- ja kehitysmaa- tutkimuksen risteyskohtia*. Tampere: Vastapaino 1999, 53–54.

⁹⁹ Peggy Phelan, *Unmarked. The Politics of Performance*. London: Routledge 1993, 7, 10–11.

¹⁰⁰ Ien Ang, *On Not Speaking Chinese. Living Between Asia and the West*. London & New York: Routledge 2001, 142–143.

¹⁰¹ Esim. Kathleen Rowe, *The Unruly Woman. Gender and the Genres of Laughter*. Austin: University of Texas Press 1997, 4–5, 76.

¹⁰² Rantonen, ”Länsi- maisten kuvien rotunaiset”, 34–35.